

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΡΙΣΙΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΟΚΡΑΤΙΣΜΟΣ *

Ἑπὶ

Prof. Dr. WALTER WEDDIGEN

Αἱ οἰκονομίαι ὄλων τῶν χωρῶν εὐρίσκονται εἰσέτι ὑπὸ τὴν πίεσιν οἰκονομικῆς κρίσεως, ἣτις ἀπὸ ἀπόψεως ἐντάσεως καὶ διαρκείας δὲν ἔχει προηγούμενον ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Εἰς ὅλας τὰς χώρας ὑπάρχουν ἑκατομμύρια ἀνέργων, ποὺ δὲν δύνανται νὰ καταναλώσουν τίποτε. Ἐκ παραλλήλου ὅμως ὑφίστανται ἀποθέματα εἰς πρῶτας ὕλας καὶ εἰς ἔτοιμα προϊόντα, ποὺ πρέπει νὰ καταστραφοῦν διὰ νὰ μὴ πιέζουν τὰς τιμὰς. Οἱ πληθυσμοὶ ἀπειλοῦνται οὕτω ἀπὸ πείναν ἐνῶ ἀφθονοῦν τὰ μέσα, ποὺ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ τοὺς διαθρέψουν. Τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον ἀπὸ 100 ἐτῶν καὶ πλέον ὑφίσταται τὴν κριτικὴν τοῦ Σοσιαλισμοῦ, φαίνεται τοιουτοτρόπως ὡς ἀποτυχόν. Τίθεται λοιπὸν σήμερον ἐπικαίρως τὸ ἐρώτημα: μήπως ἡ οἰκονομικὴ κρίσις σημαίνει τὴν χρεωκοπίαν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ;

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν δύναται νὰ δοθῇ ἀπάντησις, πρὶν ἢ ἐρευνηθῇ τὸ ἐξῆς ἕτερον θέμα: ποῖα τὰ αἷτια τῆς κρίσεως καὶ ὀφείλονται ταῦτα εἰς τὸν κεφαλαιοκρατισμόν;

Τὴν ἐννοιαν τοῦ καπιταλισμοῦ, τὴν βασικὴν θεωρίαν αὐτοῦ, δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν εὐκόλως, ἂν ἐξετάσωμεν ἱστορικῶς πότεν ὁ καπιταλισμὸς προέκυψε. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ἐγεννήθη ὡς ἀντίρροπον μεσαιωνικῶν οἰκονομικῶν δεσμῶν τοῦ κολλεκτιβισμοῦ, ἰδίᾳ δὲ τοῦ συντεχνιακοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον παρέλυε κάθε πρόοδον. Κατὰ τοῦ συστήματος τούτου ἀντέταξεν ἡ φιλελευθέρᾳ θεωρίᾳ τὸν μηχανισμόν τοῦ ἐλευθέρου διακανονισμοῦ τῶν τιμῶν ἐλευθέρᾳ ἀγορᾶς, ἥτοι τὸν αὐτόματον ρυθμιστὴν τῆς σχέσεως μεταξὺ ζήτησεως καὶ προσφορᾶς, ἐπέβαλε δὲ τὸ σύστημα τοῦτο ὡς τὸν μόνον τρόπον διευθύνσεως μιᾶς ἁρμονικῆς Οἰκονομίας. Προϋπόθεσις βεβαίως τῆς τοιαύτης κλασικῆς θεωρίας ἦτο ἡ ὕπαρξις περίπου ὁμοίων δυνάμεων μεταξὺ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀντιμαχομένων μερῶν, ἥτοι τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζήτησεως.

Ἐν τῇ οὕτω πως δημιουργηθείσῃ οἰκονομικῇ ἐλευθερίᾳ αἱ ἐπελθοῦσαι σπουδαιόταται τεχνικαὶ τελειοποιήσεις καὶ ἐφευρέσεις, ἀπαι-

* Διάλεξις γενομένη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης.

τοῦσαι τὴν δημιουργίαν μεγάλων βιομηχανιῶν, ἔδωκαν μεγίστην ὑπεροχὴν εἰς τὸ κεφάλαιον καὶ ἐπέφεραν τὴν ἀπαθλίωσιν πλήθους ἐργατῶν, ἀπολυθέντων κατόπιν τῆς χρησιμοποίησεως τῶν μηχανικῶν μέσων.

Εἶναι ἀληθές ὅτι οὐχὶ μετὰ πολὺν χρόνον δημιουργοῦνται καὶ πάλιν νέα δεσμὰ κολλεκτιβιστικά: Κατ' ἀρχὰς οἱ ἐργάται, κατόπιν ὅμως καὶ οἱ ἐργοδότες ἀπαρτίζουν συλλόγους καὶ σωματεῖα πρὸς ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν τῶν μελῶν των. Εἰς τὴν ἀγορὰν ἐργασίας δὲν ἐμφανίζεται πλέον μεμονωμένος οὔτε ὁ ἐργοδότης οὔτε καὶ ὁ ἐργάτης, ἀλλὰ σύνδεσμοι ἀμφοτέρων τῶν παρατάξεων. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὰς ἀγορὰς προϊόντων μὲ τοὺς συνεταιρισμοὺς τῶν παραγωγῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν καταναλωτῶν ἀφ' ἑτέρου. Εἰς ταῦτα προστίθεται ἡ ἐπέμβασις τοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον, ἵνα συνενώσῃ ἐν τῷ κοινωνικῷ συνόλῳ τὰς τόσον ριζικῶς διαιρεθείσας τάξεις, ἀσκεῖ κοινωνικὴν πολιτικὴν διαρκῶς δραστικωτέραν, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἀσθενεστεροῦ καὶ χαλιναγώγησιν τοῦ ἰσχυροτέρου.

Παρ' ὅλους ὅμως αὐτοὺς τοὺς περιορισμοὺς τῆς φιλεργατικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς, ἴσως μάλιστα ἐξ αἰτίας τῶν δεσμεύσεων αὐτῶν τὸ «τέρας» τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ κατώρθωσε νὰ παράσχῃ τὰς ὑψίστας τῶν ὑπηρεσιῶν. Χωρὶς αὐτὸν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ φαντασθῆ τις πῶς θὰ συνετηρεῖτο, καὶ μάλιστα μὲ βελτιωμένον ἐπίπεδον ζωῆς, ὁ τόσον ἀλματωδῶς ἀύξηθεὶς πληθυσμὸς τῆς γῆς. Παρ' ὅλους τοὺς παρεντεθέντας φραγμοὺς, ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ἐβλάστησε καὶ ἐγίγαντώθη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν φιλελευθέρων θεωριῶν καὶ κατέστη ἡ χαρακτηριστικὴ τοῦ φιλελευθερισμοῦ ἐκδήλωσις, ἀναλαβὼν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ὀλόκληρον τὸν νεώτερον πολιτισμὸν. Ἡ φύσις αὐτοῦ ἔγκειται ἐν τῇ δυνατότητι τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ κατισχύσεως τοῦ κεφαλαίου διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου. Ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς χαρακτηρίζεται διὰ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας ἐν ὅς ἐκάστου, νὰ ἀποκτήσῃ οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ὑπεροχὴν διὰ τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ κεφαλαίου του.

Ἄφοῦ ἤδη καθωρίσαμεν τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ προτεθέντος ἑτέρου ἐρωτήματος: ἂν δηλαδὴ τὰ αἴτια τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ὀφείλωνται εἰς τὸν κεφαλαιοκρατισμὸν. Πρὸς τοῦτο, ἄς μελετήσωμεν συντόμως τὰ προφανῆ αἴτια τῆς κρίσεως.

Ὡς κυριωτέραν αἰτίαν τῆς κρίσεως δέον νὰ θεωρήσωμεν τὴν καταστροφὴν τῆς ἰσορροπίας, ἣτις πρέπει νὰ ἐπικρατῆ μεταξὺ τοῦ ὄγκου τῶν ἀνταλλακτικῶν μέσων καὶ τοῦ ὄγκου τῶν ἀνταλλαξιμῶν ἐμ-

πορευμάτων. Ἀπέναντι ἐλαχίστων σχετικῶς ἀνταλλακτικῶν μέσων ἐν τῇ παγκοσμίῳ χρηματογορᾷ εὐρίσκονται τεραστίως αὐξηθεῖσαι ποσότητες ἐμπορευμάτων. Ἡ ἐκατέρωθεν κάμψις ἐπέφερε παγκόσμιον πίεσιν ἐπὶ τῶν τιμῶν.

Ἡ τοιαύτη ἔλλειψις ἰσορροπίας μεταξὺ χρήματος καὶ ἐμπορευμάτων προῆλθε ἐκ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐμπορευμάτων. Αἱ πρόοδοι τῆς τεχνικῆς, ἰδίᾳ ἐν τῇ Δύσει, ἐπέφεραν αὐξησιν τῆς παραγωγῆς τῶν πρώτων ὑλῶν κυρίως. Ἐάν λάβωμεν αἴφνης ὡς παράδειγμα τὸ κατ'ἐξοχὴν ἀρτοποιήσιμον δημητριακόν, τὸν σῖτον, βλέπομεν ὅτι ἡ ἐφεύρεσις τῆς θεριζο-αλωνιστικῆς μηχανῆς ἐπέτρεψεν εἰς τὰ ἡμιξηρικὰ ἐδάφη τοῦ Καναδᾶ καὶ τῶν Ἡν. Πολιτειῶν αὐξησιν τῆς συγκομιδῆς κατὰ 50%)ο μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1910 καὶ 1926. Συνέπεια τῆς τοιαύτης αὐξήσεως τῆς ἀποδόσεως ὑπῆρξεν ὅτι ἡ τιμὴ τοῦ σίτου κατὰ μπουῖσελ ἔπεσεν ἀπὸ δολλάρια 2,6 κατὰ τὸ 1920 εἰς 0,50 κατὰ τὸ 1931 καὶ τοῦτο, παρ' ὅλην τὴν ἀνασταλτικὴν τῆς πτώσεως πολιτικὴν, ἣτις ἐπεχειρήθη ὑπὸ τοῦ κράτους. Τοῦ καουτσούκ ἐδιπλασιάσθη μὲν ἡ παραγωγή ἀπὸ τοῦ ἔτους 1921 μέχρι τοῦ 1927, ἀλλ' αἱ τιμαὶ κατῆλθον εἰς τὸ 1)8 ἀπὸ τοῦ ἔτους 1925 μέχρι τοῦ 1931, παρ' ὅλον ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐπεχειρήθη ἡ τεχνητὴ συγκράτησις τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν. Εἰς τὸν γαιάνθρακα, συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα εἰδικῆς ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ὀρυχείων τῆς λεκάνης τοῦ Ρούρ, ἡ ἀπόδοσις κατὰ ἐργάτην καὶ κοίτασμα ἀνῆλθε διὰ τῶν ἐφαρμοσθεισῶν νέων ρασιοναλιστικῶν μεθόδων ἀπὸ 100 %)ο κατὰ τὸ ἔτος 1913 εἰς 152,4 κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1930. Ἡ ἐκ τοῦ πετρελαίου διύλισις βενζίνης, κατόπιν τῆς εἰσαγωγῆς τῆς μεθόδου Crack εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας σχεδὸν ἐδιπλασιάσθη. Ἐξ ὅλων τούτων τῶν παραδειγμάτων συνάγεται ἀσφαλῶς ἡ τεραστία αὐξησις τῆς παραγωγῆς ἐμπορευμάτων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἕτερον σκέλος τῆς συγκρίσεως, τὸ νόμισμα, ἐνταῦθα οἱ λόγοι, δι' οὓς ἡ παραγωγή ὑστέρησε τόσον ὑπερβολικὰ δὲν εἶναι τόσον εὐκόλον νὰ διαπιστωθοῦν. Ἄλλοτε εἶχε λεχθῆ ὅτι ἡ παραγωγή τοῦ χρυσοῦ δὲν ἐπήρκει. Κατὰ τινὰ διαπίστωσιν τοῦ Cassel, ἔπρεπεν ἡ παραγωγή τοῦ χρυσοῦ νὰ ἀνέλθῃ εἰς 2 1)2 δισεκατ. ἐτησίως, ἀντὶ τῶν παραγομένων 1,7 δισεκατ., διὰ νὰ συμβαδίσῃ ἡ παραγωγή χρυσοῦ πρὸς τὴν αὐξουσαν παραγωγὴν ἐμπορευμάτων. Ἐκτοτε ὅμως ἡ παραγωγή χρυσοῦ ἠύξησε σημαντικὰ, εἰς τρόπον ὥστε δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ἐκ τοῦ λόγου τούτου πλέον ἡ διάρκεια καὶ ἡ ἔντασις τῆς κρίσεως.

Κατὰ τὴν γνώμην μου, ἄλλο εἶναι τὸ αἴτιον τῆς δυσαναλογίας· εἶναι δὲ τοῦτο τὸ πιστωτικὸν χρῆμα. Δηλαδή τραπεζικὰ γραμμάτια,

συναλλαγματικά καὶ λογιστικά πιστώσεις ἔχουν αὐξηθῆ ὑπερβλικά, ἐν τῇ προσπαθείᾳ τῶν νὰ ἀναπληρώσουν τὸν ἐλλείποντα χρυσόν. Εἰς τὰς κατ'ἰδίαν οἰκονομίας ὁ τοιοῦτος πληθωρισμός, κυρίως τῶν βραχυπροθέσμων πιστώσεων, ἐπέφερε μίαν πληθώραν κεφαλαίου, διεθνῶς δὲ τὸ μέτρον τοῦ κατὰ τὸ 1)3 καλύμματος, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιχειρεῖται ἐκ μιᾶς χρυσῆς μονάδος νὰ δημιουργηθῶσι τρεῖς μονάδες, τὰ αὐτὰ ἐπέφερον ἀποτελέσματα. Ἡ κατάρρευσις τῆς ἐμπιστοσύνης, ἡ προελθοῦσα κυρίως ἐκ πολιτικῶν λόγων, ἐκλόνισε τὰς βάσεις τοῦ διεθνοῦς τούτου πιστωτικοῦ ὄγκου καὶ τὸν κατέρριψεν ὡς χάρτινον πύργον. Συνέπεια αὐτῆς τῆς ἀπομακρύνσεως μεταξὺ ὄγκου κυκλοφοριακῶν μέσων καὶ ὄγκου τῶν ἐμπορευσίμων πραγμάτων ὑπῆρξεν ἡ γενικὴ πτώσις τῶν τιμῶν εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου.

Ἐν τούτοις, οὔτε τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς ἐμπορευμάτων, ἀλλ'οὔτε καὶ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ νομίσματος θὰ ἠδύνατό τις δικαίως νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν κεφαλαιοκρατισμόν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς, τὰ ἐκ ταύτης δεινά, τὰ ἐκ τῆς προόδου τῆς τέχνης προερχόμενα, δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Σοσιαλιστικὸν κράτος. Αἱ τρομεραὶ ἀκίνητοποιήσεις κεφαλαίων εἰς τὴν μπολσεβικὴν Ρωσίαν, συμφώνως πρὸς τὸ πενταετὲς σχέδιον, ἐξαγοράζονται μὲ τὴν πείναν καὶ τὴν ἀπαθλίωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, ὁποίας δὲν εἶδομεν ἀκόμη εἰς τὰς κεφαλαιοκρατικὰς χώρας. Βεβαίως ἡ ὑπερπαραγωγή ὀφείλεται εἰς τὴν εἰσαγωγὴν μηχανῶν εἰς τοὺς πλείστους κλάδους τῆς παραγωγῆς, ἀλλ'ἡ εἰσαγωγὴ τῶν μηχανῶν ἔχει βαθύτερα αἷτια, ἥτοι τὴν τεχνητὴν συγκράτησιν τῶν ἡμερομισθίων εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα—παρ'ὅλην τὴν αὐξουσαν ἀνεργίαν—διὰ μιᾶς μωπαζούσης καὶ αὐθαιρέτου φιλεργατικῆς καὶ κοινωνικῆς πολιτικῆς, διὰ μιᾶς δηλαδὴ ἐκδηλώσεως κολλεκτιβιστικῆς, ἀντιθέτου πρὸς τὴν ἀτομιστικὴν βάσιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ.

Ἄλλὰ καὶ αἱ νομισματικαὶ διαταραχαὶ ὀφείλονται εἰς τὰ ἀναγκαῖα πάντως, μέτρα νομισματικῆς πολιτικῆς καὶ εἶναι καὶ αὐταὶ λάθη ὀφειλόμενα εἰς κολλεκτιβιστικὴν ἐπίδρασιν. Ἴνα πεισθῆ τις περὶ τούτου, δὲν ἔχει εἰμὴ νὰ σκεφθῆ τὴν θεωρίαν τοῦ κατὰ τὸ 1)3 καλύμματος, ἰδίᾳ εἰς τὰς διεθνεῖς συναλλαγὰς, ἥτις προσπαθεῖ νὰ καλύψῃ μίαν πίστωσιν διὰ μιᾶς ἐτέρας, νὰ ἀναλογισθῆ τὴν ἐντατικὴν χρησιμοποίησιν τῆς δημοσίας πίστεως, καὶ ἄλλας τοιαύτας κολλεκτιβιστικὰς ἐκδηλώσεις. Ὅ,τι ἄλλο μένει ἐκ τῶν αἰτίων τῆς νομισματικῆς κρίσεως δὲν ὀφείλεται, εἰμὴ εἰς λάθη περὶ τοὺς ὑπολογισμούς, εἰς ἔλλειψιν ρευστότητος τῶν τραπεζῶν καὶ εἰς ἄλλα δευτερεύοντα αἷτια, τὰ ὁποῖα ὅμως δύνανται νὰ ὑπάρξουν εἴτε ὑπὸ κολλεκτιβιστικὸν εἴτε

ὑπὸ καπιταλιστικὸν καθεστῶς. Προτιμότερον ὅμως καὶ πάλιν εἶναι νὰ ἀπατᾶται εἰς τοὺς ὑπολογισμούς του ὁ καπιταλισμός, παρὰ νὰ ἐναγκασθῆ νὰ ἀπέχη ἐντελῶς τῆς βάσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ὑπολογισμοῦ, ὅπως γίνεται εἰς τὴν ἄνευ νομίσματος κομμουνιστικὴν οἰκονομίαν.

Πλὴν ὅμως τῶν νομισματικῶν τούτων αἰτίων τῆς διεθνοῦς κρίσεως, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα αἷτια. Ἡ γενίκευσις καὶ ἡ διάρκεια τῆς παρούσης κρίσεως ὀφείλεται καὶ εἰς τὸ ὅτι παρεκωλύθη καὶ ἐδεσμεύθη ἡ αὐτόματος καὶ ἐλαστικὴ ρύθμισις τῆς διεθνοῦς Οἰκονομίας. Συνέβη δὲ ἡ δέσμευσις αὕτη ἔνεκα πολιτικῶν ἐπεμβάσεων εἰς τὴν διεθνῆ Οἰκονομίαν, ἐπεμβάσεων ὀφειλομένων εἰς κολλεκτιβιστικὰ αἷτια καὶ ἀντιθέτων πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ.

Ἡ φύσις τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ ἀπαιτεῖ, ὡς εἶδομεν, τὴν αὐτομάτως δρῶσαν ἐξίσωσιν, ἣτις ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ διεθνοῦς καταμερισμοῦ τῶν ἔργων, ἐπιδιώκεται δι' ἐλευθέρας ἐνεργείας τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως διὰ τῆς οἰκονομικῶς σκοπιμωτέρας συνεργασίας τῆς φύσεως, τοῦ κεφαλαίου καὶ τῆς ἐργασίας. Ἡ καταστροφή ὅθεν τῆς διεθνοῦς ταύτης συνεργασίας, τῆς ἐπιτυγχανομένης διὰ τοῦ καταλλήλου καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, ἢ τῆς ἐξισωτικῆς δυνατότητος δὲν σημαίνει ἄλλο τι, εἰμὴ τὴν ἐκμηδένισιν τῆς οἰκονομικῆς παραγωγικότητος. Ἄς ἀναλογισθῶμεν μίαν μεμονωμένην οἰκονομικὴν κοινωνίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἔστωσαν 5 ὁμάδες παραγωγῶν, ποὺ ἐν καταλλήλῳ παραγωγικῶν καταμερισμῶν ἀνταλλάσσουν τὰ προϊόντα των. Αὐταὶ αἱ ὁμάδες, ἄς παραγάγουν ὅσον θέλουν, ἂν ἀποκλεισθοῦν ἀπ' ἀλλήλων δι' ἀνυπερβλήτων φραγμάτων, πρέπει ὅλοι νὰ ἀποθάνουν τῆς πείνης. Τοιαῦτα φράγματα χωρίζοντα τοὺς λαοὺς τῆς γῆς ἀπ' ἀλλήλων ἐκ δύο κυρίως λόγων ἀνηγέρθησαν σήμερον.

Ἐκ τῶν λόγων τούτων εἶναι τὸ π ο λ ε μ ι κ ὸ ν π ν ε ὕ μ α ποὺ διέπει τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις. Ὁ ἀποκλεισμός κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἀπέδειξε τὴν ἐξάρτησιν τῆς πολιτικῆς αὐταρκειᾶς ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν αὐτάρκειαν. Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν ἀφῆκεν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς μίαν ψύχωσιν δυσπιστίας ὅλων πρὸς ὅλους. Συνέπεια τῆς δυσπιστίας ταύτης ὑπῆρξε μία γενικὴ προσπάθεια πρὸς ἀπόκτησιν αὐταρκειᾶς, πρὸς παραγωγήν, εἰ δυνατόν, ὅλων τῶν προϊόντων ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκάστου λαοῦ χώρα. Ἡ σκέψις αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῆ χωρὶς νὰ χωρισθῆ ὁ κόσμος δι' ὑψηλῶν τελωνειακῶν τειχῶν, δι' ἀπαγορεύσεων τῆς μεταναστεύσεως καὶ δι' ἄλλων μέσων, ἀνεξαρτήτως τῶν ἀντιοικονομικῶν ἐδαφικῶς συνόρων, τὰ ὁποῖα ἡ εἰρήνη αὕτη ἐχάραξε. Τὴν τοι-

αὐτὴν κατάστασιν ἐπέτεινεν ἢ παροχὴ πιστώσεων ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, πιστώσεων μὴ βασιζομένων εἰς οἰκονομικὰ δεδομένα, ἀλλ' ὀφειλομένων εἰς πολιτικὰ αἴτια καὶ πολιτικὰς βλέψεις.

Ἡ σκέψις αὕτη μᾶς φέρει εἰς τὸ δεύτερον αἴτιον τῆς κατατμήσεως τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας, εἰς τὴν προσπάθειαν ἐξαναγκασμοῦ διεθνῶν πληρωμῶν ἐκ πολιτικῶν λόγων. Κατὰ τὸ κεφαλαιοκρατικὸν καθεστῶς, ἡ κατανομή τοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν λαῶν ἔχει ὡς ἀποστολήν, νὰ προικοδοτήσῃ καταλλήλως ὅλας τὰς παραγωγικὰς δυναμικότητας τῶν λαῶν, ἀναλόγως τῆς σπουδαιότητος, ἣν ἔχει ἕκαστος νὰ τροφοδοτήσῃ τὸν κόσμον δι' ἐμπορευμάτων. Ἐν συμφωνίᾳ πρὸς τὴν οἰκονομικὴν αὐτὴν ἀρχὴν εὐρίσκονται πάντοτε καὶ τὰ οἰκονομικὰ (τὰ ἐμπορικὰ) χρέη τῶν λαῶν, δηλαδὴ τὰ χρέη ποὺ προκύπτουν ἐκ τῆς ἀνάγκης νὰ πληρωθοῦν ἐμπορεύματα, ὑπηρεσίαι ἢ χρηματικὰ κεφάλαια, τὰ ὅποια ἔλαβε καὶ ὀφείλει ἓνας λαός. Μὲ τὸ σύστημα αὐτὸ τοῦ ἐλευθέρου δανεισμοῦ τὸ ὕψος τοῦ τόκου μεταφέρει τὸ κεφάλαιον ἐκεῖ ὅπου εἶναι περισσότερον ἀναγκαῖον. Ἡ ἀπόδοσις τῶν δανειακῶς ληφθέντων δύναται καὶ πρέπει νὰ γίνεταί ἀπὸ τὸ προϊόν τῆς παραγωγῆς, τὴν ὁποίαν τὸ κεφάλαιον ἐνίσχυσε. Ἐντελῶς διάφορος εἶναι ἡ κατάστασις εἰς τὰ πολιτικὰ δάνεια. Ταῦτα συνάπτονται ὑπὸ τὴν πίεσιν οἰασδῆποτε πολιτικῆς ἀνάγκης. Παράδειγμα ἔστωσαν αἱ ὑποχρεώσεις, αἱ ἐπιβαλλόμεναι εἰς λαοὺς νικηθέντας. Εἰς τὸ ρεῦμα τῶν πληρωμῶν τῶν πολιτικῶν χρεῶν δὲν ὑπάρχει ἀντίρροπον ρεῦμα ἐκ ληφθέντων ἐμπορευμάτων ἢ ὑπηρεσιῶν. Αἱ νικηθεῖσαι καὶ φόρου ὑποτελεῖς χῶραι εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκονομικῶς καθημαγμένα καὶ ἐστερημένα κεφαλαίων. Ὡς παράδειγμα ἔστω τὸ ὕψος τοῦ τόκου εἰς τὰ κράτη τῶν κεντρικῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης. Μὲ τὸν τρόπον τοῦτον, διὰ τῆς πληρωμῆς πολιτικῶν χρεῶν ἀποσύρεται τὸ κεφάλαιον ἀκριβῶς ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπου, ἐν τῇ ὀρθῇ ἐννοίᾳ τῆς ἐνισχύσεως τῆς διεθνοῦς παραγωγῆς, ἔπρεπε τοῦναντίον νὰ ἐνισχυθῇ τὸ κεφάλαιον ἀπαραιτήτως. Ὁ σκόπιμος ὅθεν συνδυασμὸς ἐδάφους, κεφαλαίου καὶ ἐργασίας ἐν τῇ διεθνεί Οἰκονομίᾳ ματαιοῦται οὕτω καὶ ἐπιδεινοῦται, ὃ δὲ μαρασμὸς ὀλίγων μελῶν τῆς διεθνοῦς Οἰκονομίας ζημιοῖ ὀλόκληρον τὸν Ὀργανισμόν.

Εἰς τοῦτο προστίθεται καὶ τὸ γεγονός, ὅτι καὶ τὰ πολιτικὰ χρέη πρέπει κατ' ἀνάγκην νὰ πληρωθοῦν μὲ ἐμπορεύματα. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ὅμως τῶν ἐμπορευμάτων αὐτῶν ἀντιτίθεται ἡ προσπάθεια πρὸς οἰκονομικὴν αὐτάρκειαν τῶν πιστωτριῶν χωρῶν, περὶ ἧς ἀνωτέρω ὠμιλήσαμεν. Οὕτω φθάνομεν εἰς τὸ ὀξύμωρον, καθ' ὃ τὰς πληρωμὰς αὐτάς, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλομεν ἐκ πολιτικῶν λόγων, οἰκονομικῶς νὰ τὰς ἀποκρούωμεν δι' ὑψηλῶν δασμῶν ἢ διὰ μέτρων ποσοτι-

κοῦ περιορισμοῦ (contingentement). Τοῦτο ἐπιδεινώνει ἀναμφιβόλως τὴν διάσπασιν καὶ τὴν ἀρρυθμίαν τῶν διεθνῶν σχέσεων.

Τὰ αἷτια αὐτὰ τῆς καταστροφῆς τῆς Οἰκονομίας, τὰ ἐκ πολιτικῶν λόγων προερχόμενα, δὲν δύναται βεβαίως νὰ τὰ ἀποδώσῃ τις εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, ὅπως δὲν δύναται νὰ ἀποδώσῃ εἰς αὐτὸν καὶ τὰ νομισματικὰ αἷτια, περὶ ὧν ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος. Τὰ πολιτικὰ αὐτὰ αἷτια, τὰ ἐμποδίζοντα τὴν διεθνῆ οἰκονομικὴν ἰσορροπίαν, οὐδὲν κοινὸν μὲ τὸν κεφαλαιοκρατισμὸν ἔχουν, εἶναι, τουναντίον, ἀντικαπιταλιστικά. Ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ἔχει ἀναμφιβόλως πλείστας σκοτεινὰς πλευράς, ἐν τῇ παρούσῃ ὅμως, κρίσει εἶναι ἐντελῶς ἀμέτοχος· εἰς αὐτὸ τὸ συμπέρασμα πρέπει νὰ φθάσωμεν, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὸν βασικὸν ἀτομιστικὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Δὲν ἔχομεν ὅθεν κρίσιν τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ, ἀλλὰ, τουναντίον, κρίσιν ἐκ τῆς φιμώσεως καὶ περιορισμοῦ τοῦ κεφαλαιοκρατισμοῦ.

Πάντως, εἶδομεν ὅτι ὁ σημερινὸς καπιταλισμὸς ἔχει κατὰ πολὺ μετριασθῆναι ἐκ κολλεκτιβιστικῶν ἐπιδράσεων. Αἱ ἐργατικαὶ ἐνώσεις ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ κρατικὴ κοινωνικὴ πολιτικὴ ἀφ' ἑτέρου εἶναι τὰ δύο στοιχεῖα, ἅτινα ἐπηρέασαν κολλεκτιβιστικῶς τὸν κεφαλαιοκρατισμὸν· ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις δὲν δύναται πλέον νὰ ὀπισθοδρομήσῃ, πλὴν τούτου δέ, ἀκριβῶς κατὰ τὰς ἐποχὰς κρίσεων ἡ κοινωνιστικὴ ἐπέμβασις εἶναι ἀπαραίτητος, διὰ νὰ ἐλαφρώσῃ τοὺς ἀσθενεστέρους ὤμους ἀπὸ τὰς σκληρὰς συνεπειὰς τῆς κρίσεως. Ὅσον ὅμως ἀπαραίτητον καὶ ἂν θεωρηθῆναι ὅτι ἡ κοινωνικὴ πρόνοια δέον νὰ χαλιναγωγῆναι τὰς ἀτομιστικὰς δυνάμεις τοῦ καπιταλισμοῦ, ἐν τούτοις πρέπει νὰ καταρτισθῆναι ἐν πρόγραμμα λελογισμένης διαρρυθμίσεως τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔχη ἀντικαπιταλιστικὰς τάσεις. Ἀντιθέτως, θὰ ἔπρεπεν ἡ Πολιτικὴ Ἐπιστήμη νὰ εἰσηγηθῆναι τὴν χαλάρωσιν τῶν περιορισμῶν τοῦ καπιταλισμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε, μετὰ τῆς προστασίας τῶν ἀσθενεστέρων, νὰ συνδυασθῆναι καὶ ἡ ἐλαστικότης τῆς Οἰκονομίας. Ὁ συνδυασμὸς δὲ αὐτὸς ἀρχῶν κεφαλαιοκρατικῶν πρὸς κολλεκτιβιστικὰς πρέπει κυρίως νὰ ἐπιδιωχθῆναι διὰ μιᾶς καλλιτέρας διαρρυθμίσεως τῆς πρωτοβουλίας καὶ τῶν εὐθυνῶν μεταξὺ ἀτόμων, ὁμάδων καὶ κρατῶν. Δύο προγραμματικαὶ τάσεις, ἐξ ἀντιθέτων πολιτικῶν κατευθύνσεων προερχόμεναι, θέλουσιν νὰ ἀναμορφώσουν τὸν κεφαλαιοκρατισμὸν: ἡ τάσις τῆς οἰκονομικῆς δημοκρατίας ὡς πρόγραμμα ἐργατικόν, ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ τάσις μιᾶς μονίμου Οἰκονομίας ὡς πρόγραμμα φασιστικὸν ἀφ' ἑτέρου. Ἀμφότερα τὰ σχέδια ἐπιδιώκουν μίαν προσέγγισιν ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν ἐντὸς μιᾶς

ἀποκεντρωτικῶς διηρθρωμένης Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἥς τὰ μέλη θὰ ἀποτελοῦνται μὲν ἀπὸ αὐτοδιοικήτους μονάδας, ἐν τούτοις θὰ διοικοῦνται μέχρις ἐνὸς βαθμοῦ ἀπὸ κρατικὸν κολλεκτιβιστικὸν πνεῦμα. Καὶ τὸ μὲν δημοκρατικὸν σχέδιον ἐπιδιώκει τοῦτο κατὰ σύστημα κοινοβουλευτικὸν καὶ δημοκρατικόν, τὸ δὲ φασιστικὸν σχέδιον διὰ σωματειακῆς ὀργανώσεως. Ἄς ἐξετάσωμεν ἐγγύτερον τὰ σχέδια αὐτά:

Τὸ σχέδιον τῆς «δημοκρατικῆς Οἰκονομίας», ὡς τοῦτο εἶχε κοινολογηθῆ πρό τινων ἐτῶν ἐκ μέρους γερμανῶν ἡγετῶν, ἐζήτει τὴν «δημοκρατοποίησιν τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων». Εἰς τὰς αὐτονόμως διοικουμένας ἀλλὰ κρατικῶς ἐλεγχόμενας οἰκονομικὰς μονάδας θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεριληφθοῦν καὶ αἱ σήμερον ἐλεύθεραι ἐνώσεις ἐπιχειρηματιῶν, ἥτοι τὰ καρτέλ, τὰ κοντσέρν καὶ αἱ λοιπαί. Ἡ μορφοσις τῶν οἰκονομικῶν ἀποφάσεων εἰς τὰ αὐτοδιοικούμενα ταῦτα σώματα ἔπρεπε νὰ γίνηται διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ψηφοφορίαν ὄλων τῶν οἰκονομικῶς μετεχόντων, ἀκόμη καὶ τῶν ἐργατῶν. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐπετυγχάνετο «μία αὔξουσα ὑποτέλεια τῶν ὀργανωμένων οἰκονομικῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ δημοκρατικοῦ κράτους». Ἐντὸς τῆς τοιαύτης ὀργανώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων «οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἐργατικῆς τάξεως δὲν θὰ ἀσκοῦν πλέον μίαν ἐποπτείαν καὶ ἔλεγχον ἕξωθεν, ἀλλὰ θὰ συνεργάζωνται ἐντὸς τῆς ἐπιχειρήσεως, θὰ μετέχωσι τῆς διοικήσεως ἐν τῇ ἐπιχειρήσει μὲ τὰ αὐτὰ δικαίωματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν οἱ λοιποὶ σήμερον μέτοχοι τῆς ἐπιχειρήσεως». Ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν καθηκόντων τούτων «ἀποστολὴ τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἐργατῶν θὰ εἶναι, ἀντιθέτως πρὸς τὸ καπιταλιστικὸν πνεῦμα, τὰς ἀπόψεις καὶ τὰ συμφέροντα τῆς ὁλότητος νὰ ἀντιπροσωπεύουν καὶ νὰ ἐκφράζουν». ¹ Ἡ δρᾶσις τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ ἡ πρωτοβουλία αὐτοῦ ἀνεγνωρίσθησαν κατ'ἀρχὴν, ἀλλὰ ἐν τῇ πράξει περιορίσθησαν μόνον εἰς βαθμίδας τινὰς τῆς λειτουργίας. Ἀντιθέτως καθορίζεται ὅτι αἱ εἰς τὸ κράτος ἢ τὰς ἐργατικὰς ὀργανώσεις ἀνήκουσαι ἐπιχειρήσεις πρέπει νὰ ἐπεκταθοῦν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διὰ τοῦ σχεδίου προβλεπομένης ὀργανώσεως θὰ τεθῆ ἐν κρατικὸν Οἰ-

1. «Wirtschaftsdemokratie» hrsg. von Naphtali, 1928, σελ. 34. πρβλ. ὁμοίως σελ. 15, 35, 48, 123.

κονομικὸν Συμβούλιον ὡς Οἰκονομικὸν Κοινοβούλιον μὲ δικαιώματα πρωτοβούλου δράσεως ἢ ἐπικυρώσεως τῶν προτεινομένων μέτρων. Ἐναντιότους κατευθύνσεις ἀπαντῶμεν εἰς τὰς ἐργατικὰς ὀργανώσεις τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἑν. Πολιτειῶν.

Ἐναντιῶν, τὸ σχέδιον τῶν Συντεχνιῶν ἐφηρμόσθη πρακτικῶς καὶ μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας ἐν τῇ Φασιστικῇ Ἰταλίᾳ. Συνιστᾷ τὴν ἐπαγγελματικὴν ὀργάνωσιν ὄχι μόνον τῶν ἐπιχειρήσεων ἀλλὰ καὶ τοῦ κράτους. Μία κάθετος ὀργάνωσις συνδικάτων τῶν τε ἐργοδοτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν συνδέεται εἰς τὴν μέσσην αὐτῆς βαθμίδα μὲ τὰς συντεχνίας, ἀλληλοσυνδεομένας κατὰ ὀριζοντίαν ὀργάνωσιν (Corporazioni), ἀσκοῦσαν κρατικὴν ἐξουσίαν, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς, ὡς τρίτον συνεκτικὸν κρίκον, τὸ Κοινοβούλιον τῶν τάξεων. Ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἐκδηλοῦται δι' ἀμερολήπτου ἐποπτείας καὶ ἐν ἀνάγκῃ διὰ καθοδηγήσεως τοῦ συνόλου. Ἡ «ἐσωτερικὴ» οἰκονομικὴ διοίκησις, ἣν οἱ ἐπιχειρηματῆται ἀσκοῦν εἰς τὰ συνδικάτα των, ἐλέγχεται ὑπὸ τῶν συντεχνιῶν (Corporazioni) τοῦ μέσου βαθμοῦ μόνον ἐν τῷ πλαίσιῳ τῶν «κρατικῶν ἐπιδιώξεων» καὶ πρὸς ἐπιβολὴν ἀπόψεων δικαιοσύνης. Ἐντὸς τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῶν ἐμπίπτει «ὁ συντονισμὸς τῶν ἀντιθέτων συμφερόντων ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν καὶ ἡ ὑπαγωγὴ τῶν κατ' ἰδίαν παραγωγικῶν κλάδων εἰς τὰς ἐθνικὰς ἀρχὰς τῆς μεγίστης παραγωγικότητος καὶ τῶν οἰκονομικῶν ἰδεωδῶν τοῦ κράτους» (πρβλ. W. A n d r e a e). Τὸ Ἐθνικὸν Συμβούλιον, ὡς Κοινοβούλιον τάξεων, δεόν νὰ δρᾷ ἐν μέρει μὲν συμβουλευτικῶς, ἐνίοτε ὅμως νὰ ἀσκῇ δικαιώματα «καθοδηγήσεως». Ὡς ἀπλούστερον μέσον πραγματώσεως τῆς τοιαύτης ὀργανώσεως ἐκρίθη ἐν Γερμανίᾳ ἡ συμπλήρωσις τῶν ἤδη ὑφισταμένων ἐλευθέρων οἰκονομικῶν ὀργανώσεων καὶ ἐνώσεων «μὲ κρατικὰ δικαιώματα».

Ἡ σκέψις τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ἤδη ὑφισταμένων οἰκονομικῶν ἐνώσεων, ὑφισταμένη εἰς ἀμφότερα τὰ σχέδια, εἶναι ὄντως πραγματοποιησίμος. Ἐν Γερμανίᾳ π.χ. ὑπάρχουν σήμερον περὶ τὰ 2200 καρτέλ καὶ 2258 ἐνώσεις τῆς Συνομοσπονδίας Γερμανῶν Ἐργοδοτῶν. Αἱ ἐργατικαὶ ἐνώσεις εἶναι ὡσαύτως πολυάριθμοι. Ὅλοι ὅμως αὐταὶ αἱ ὀργανώσεις τηροῦνται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐν ἐφεδρείᾳ, λόγῳ τοῦ κινδύνου τοῦ ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς συναγωνισμοῦ καὶ τῆς σμικρύνσεως τῶν ἀγορῶν καταναλώσεως. Ὡς ἐκ τῶν κινδύνων τούτων, εὐρίσκονται αἱ ὀργανώσεις αὗται σήμερον ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦ αὐτομάτου διακανονισμοῦ τῶν τιμῶν τῆς διεθνοῦς ἐλευθέρου ἀγορᾶς. Ἡ ἐλαχίστη κρατικὴ ἐνίσχυσις καὶ ἐγγύησις τῶν ὀργανώσεων τούτων θὰ μετέβαλεν αὐτὰς εἰς πολιτικὰς μονοπωλιακὰς ὀργανώσεις καὶ θὰ τοῖς ἀφήρει τὸν σημερινὸν ἐλεύθερον οἰκονομικὸν

τύπον· τότε θὰ ἔπρεπε τὸ κράτος νὰ ἐπέμβῃ καὶ εἰς τὰ ζητήματα τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν τιμῶν τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσῳ αἱ ἀντιτιθέμεναι τάξεις εἰς τὰ Σωματεῖα (Korporationen) εὐχερῶς θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξουδετερωθοῦν ἀμοιβαίως. Ἐὰν τώρα αὐταὶ αἱ αὐτοδιοικούμεναι μονάδες προσλάβουν καὶ κρατικὴν μορφήν καὶ ἐξουσίαν, τότε εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἐπιχειρηματικὴ πρωτοβουλία καὶ ἡ ἐπιχειρηματικὴ εὐθύνη, αὐτοὶ οἱ κύριοι παράγοντες τῆς οἰκονομικῆς ἐλαστικότητος, θὰ λείψουν ἀναγκαίως. Ὁ κίνδυνος μιᾶς θανασίμου ἀπολιθώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος θὰ ἦτο ἀναπόφευκτος. Τὸ παράδειγμα ἐκ τῆς Ἱστορίας δὲν μᾶς λείπει, καθ'ὃ ὁ ἄκρατος κολλεκτιβισμὸς τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἡ γραφειοκρατικὴ καὶ δύσκαμπτος διάρθρωσις τῆς κοινωνίας κατὰ τάξεις ἀπενέκρωσε κάθε οἰκονομικὴν ζωὴν καὶ συνέτεινεν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν ἑνὸς ὀλοκλήρου πολιτισμοῦ. Ἀκόμη καὶ ὁ ἰταλικὸς φασισμὸς ἐπραγματοποίησε μέχρι σήμερον τὰ Σωματεῖα μόνον ὡς τμήματα τοῦ Ἐθνικοῦ του Συμβουλίου, δηλαδὴ ὡς ἐξαρτήματα ὄχι τοῦ μέσου βαθμοῦ ἀλλὰ τοῦ ἀνωτάτου. Ἐνῶ ὅμως ἡ ἔννοια τῶν Σωματείων δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὴν τοιαύτην ἀπολίθωσιν καὶ ἀκαμψίαν, ὡς θέλομεν καὶ περαιτέρω ἀναπτύξῃ, ἀποκλείεται ἔντελῶς τοιαύτη δυνατότης εἰς τὸ σύστημα τῆς οἰκονομικῆς δημοκρατίας καθ'ὅσον κατὰ τοῦτο ἡ συμμετοχὴ τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς ἐπιχειρήσεως μοιραίως θὰ μετατεθῇ καὶ θὰ ἐγκαθιδρυθῇ καὶ εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς ἐνώσεις, τὰ καρτέλ, τὰ τράστ καὶ τὰ ἄλλα ἐπιχειρηματικὰ συγκροτήματα. Ἡ τοιαύτη παρεμβολὴ τῆς μὴ εἰδικῶς καταρτισθείσης ἐργατικῆς τάξεως μετὰ δημοκρατικῶν καὶ κοινοβουλευτικῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων θέλει ἀναποτρέπτως σταματήσῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Βεβαίως ἡ ἀνωτάτη πρωτοβουλία, ὅπως συμβαίνει εἰς ὅλους τοὺς κοινοβουλευτικούς ὀργανισμούς, θὰ συγκεντρωθῇ καὶ ἐδῶ εἰς ὀλίγιστα ἄτομα, τὰ ὁποῖα θὰ ἔχουν τὸ γενικὸν πρόσταγμα. Ἐν τούτοις ἡ ἰκανότης τοῦ ἀρχηγοῦ ἐπιχειρήσεως δὲν συμπίπτει πάντοτε μὲ τὴν ἰκανότητα τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἡγήτορος καὶ εἶναι ἀπίθανον νὰ συγκεντρώσῃ ἔν καιρὸν αὐτὸ πρόσωπον καὶ τὰς δύο ιδιότητες. Ἡ τοιαύτη δέσμευσις τῆς ἐπιχειρηματικῆς πρωτοβουλίας θὰ ἀποβῇ ἐπικίνδυνος εἰς ὅλας τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς ομάδας ἐπιχειρήσεων, ποὺ συναγωνίζονται σήμερον εἰς τὰς ἀγορὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τὴν δὲ εὐθύνην τῶν τοιούτων κατὰ πλειοψηφίαν ἀποφάσεων, τῶν ληφθησομένων κατὰ τὰς γνωστάς, ἄρκετὰ ὑπόπτους, κοινοβουλευτικὰς μεθόδους, δὲν θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἐπιρρίψῃ εἰς κανένα. Καὶ ὅμως εἶναι γνωστὸν ὅτι διοικήσεις χωρὶς εὐθύνην δὲν νοεῖται.

Ἄλλ' ἡ βασικὴ ἔννοια ἀμφοτέρων τῶν σχεδίων, δηλαδὴ ἡ διάρ-

θρῶσις καὶ αὐτοδιοικήσις τῆς Οἰκονομίας εἰς ἐπαγγελματικὰς ομάδας ὁμοιογενεῖς, εἶναι πολύτιμος καὶ πραγματοποιήσιμος. Εἶναι φυσικὸν τὰ ἄτομα συνενούμενα εἰς μικρὰς ομάδας καὶ μικρὰς ἐνώσεις νὰ διατηρήσουν αὐτενέργειαν καὶ πρωτοβουλίαν ἀσυγκρίτως μεγαλειτέραν ἀπὸ ὅσῃν δύνανται νὰ ἐπιδείξωσιν εἰς ἄλλας μεγαλειτέρας καὶ ἀνώτερον αὐτῶν κειμένας ἐνώσεις. Παράδειγμα ἔστω τὸ ἐθνικὸν κοινοβούλιον καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ νεωτέρα ἐνώσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν. Μόνον μὲ τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιστέψωμεν τὰς μικρὰς ἐνώσεις δι' ἄλλων μεγαλειτέρων ἐχουσῶν μεγαλειτέραν ἔκτασιν καὶ ἀποβλεπουσῶν εἰς ἀνωτέρους καὶ πλεον ἀφηρημένους σκοπούς. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος δι' ὃν σήμερον τὸ ἄτομον συναισθάνεται εὐκολώτερον τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐθνικῆς ἐνώσεως, ὅταν καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον εἶναι μέλος μιᾶς στενωτέρας ἐνώσεως, μικροτέρας ομάδος. Ἡ ἔννοια τοῦ στενοῦ συμφέροντος ἐπιτρέπει νὰ ἐκτιμῆσῃ τις τὴν ἔννοιαν τοῦ εὐρυτέρου συμφέροντος, ἣν δὲν θὰ ἠδύναντο τὰ ἄτομα οὐδὲ κἂν νὰ συλλάβωσιν, ἂν εὐρίσκοντο, μεμονωμένα αὐτά, ἀπέναντι μιᾶς εὐρείας καὶ ἀνωτέρας ἐνώσεως. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ὀφείλομεν εἰς τὸν O t t m a r S p a n n, ὅστις ἀπὸ ἐτῶν ἐκάστοτε τονίζει τοῦτο.

Ἡ μέχρι σήμερον ἀκολουθουμένη κοινωνικὴ ἡμῶν πολιτικὴ ἐπιδιώκει νὰ θεραπεύσῃ καὶ νὰ περιορίσῃ τὰς ζημίας ἐκ μιᾶς ὑπερμέτρως φιλελευτέρας πολιτικῆς, χωρὶς καὶ νὰ λαμβάνῃ θέσιν ἀπέναντι τοῦ φιλελευθερισμοῦ μὲ βάσιν ἑτέραν θεωρητικὴν ἀρχὴν καὶ διδασκαλίαν. Ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἰδίων ἀρχῶν προέρχονται αἱ δυσχέρειαι καὶ τὰ παρατηρούμενα κενὰ ὡς πρὸς τὴν δοθησομένην κατεύθυνσιν τῆς ἰδεολογίας καὶ τῆς ψυχῆς τῶν προστατευομένων τάξεων. Ὁ Μαρξισμὸς ἐπεχείρησε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν κοινωνικὴν ταύτην πολιτικὴν ὡς γέφυραν πρὸς μετάταξιν εἰς τὸν μηχανικὸν κολλεκτιβισμόν τοῦ σοσιαλιστικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον οὗτος ὠνειρεύθη. Χρησιμοποίησις ὅθεν τῆς ἀρχῆς τῶν σωματείων θὰ ἦτο πολὺ ἐπιωφελές, ἐφ' ὅσον, ἀντὶ τῶν κρατικῶν ὀργανώσεων, θὰ ἐνεκαθίστα ἔ λ ε υ θ ἑ ρ α ς ὀργανικὰς ἐνώσεις ἐργασίας, ὑποκειμένας μὲν εἰς τὴν κρατικὴν ἐποπτείαν, ἀλλὰ κατὰ βάθος αὐτονόμους. Μία τοιαύτη προσπάθεια θὰ συνέδεεν ἀρρήκτως τὰς κοινωνικῶς ἀντιτιθεμένας μερίδας μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὀργανώσεως, θὰ ἀπετέλει δέ, ἐκ τῶν σημερινῶν ἐνώσεων ἀμοιβῆς ἐργασίας καὶ κέρδους ἐπιχειρηματιῶν, μονίμους πλεον ἐ ν ὡ σ ε ι ς ἐ ρ γ α σ ί α ς. Οὕτω θὰ ἀποτελεσθοῦν αὐτόνομοι μικροοργανισμοὶ εἰς τὸ ὅλον κοινωνικὸν σῶμα, κύτταρα τοῦ κοινωνικοῦ Συνόλου, ἐντὸς τῶν ὁποίων αἱ ἀντιτιθέμεναι μερίδες θὰ γνωρίσουν καλλίτερον ἀλλήλας καὶ αἱ ἀντιθέσεις των εὐκολώτερον θὰ ἐξ-

ομαλυνθοῦν, παρ' ὅσον τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν εἰς τὸν γενικώτερον θεσμόν τῆς ἐθνικῆς ὁμαδικῆς ἐνώσεως. Μία τοιαύτη ἐκμετάλλευσίς τῆς ἐννοίας τῆς ἐνώσεως ἐργασίας θὰ ἐπέτρεπεν εἰς χεῖρας ἀληθινῶν ἐμπνευσμένων ἡγετῶν νὰ ἐπιτύχουν πλεῖστα ὠφελήματα καὶ εἰς τὰς κατωτέρας ἐνώσεις, μὲ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ ἰσορροπήσουν τὴν ἐννοίαν τῶν διδομένων κατευθύνσεων πρὸς τὴν ἐννοίαν τῆς εὐθύνης μεταξὺ τῶν ἀτόμων, τῶν ὁμάδων καὶ τοῦ κράτους. Διὰ δὲ τοῦ πάντοτε ὑφισταμένου κινδύνου τῆς καταστροφῆς τῶν τοιούτων ἐνώσεων ἐργασίας, λόγῳ τῶν οἰκονομικῶν ἀνταγωνισμῶν τῶν δύο ἀντιτιθεμένων μερίδων, ἐξασφαλίζεται ἐπαρκῶς ἡ ἀποχὴ τοῦ κράτους ἀπὸ ὑπερβολικῶν ἐπεμβάσεων καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς κρατικῆς ἐξουσίας εἰς τὰ καθαρῶς διαιτητικὰ καὶ ἐποπτικὰ αὐτῆς καθήκοντα. Μόνον μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν δύναται νὰ τηρηθῇ ἀσφαλὲς μέτρον μεταξὺ οἰκονομικῆς ἀρχηγίας τῶν ὁμάδων καὶ τῆς εὐθύνης αὐτῶν.

Ἡ ἐννοία τῆς καθ' ὁμάδας αὐτοδιοικήσεως καὶ εὐθύνης, ἄνευ προσφυγῆς εἰς νέα ἐπιβεβλημένα κατασκευάσματα, δύναται ἄλλως τε νὰ βασισθῇ εἰς πλεῖστα σημεῖα τῆς σημερινῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρομεν τὴν βασικὴν ὁμάδα εἰς τὴν κατωτάτην κοινωνικὴν βαθμίδα, ἥτοι τὴν οἰκογενεῖαν. Ἡ ὑποχρέωσις κρατικῆς βοήθειας πρὸς τὸν πάσχοντα ὑπήκοον δὲν πρέπει νὰ γίνῃ εἰς βάρος τῆς εὐθύνης τῆς οἰκογενείας. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν μία ἀνάλογος κοινωνικὴ ἐλάφρυνσις τῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν, ἐφ' ὅσον βεβαίως ἡ ἐλάφρυνσις αὕτη ἐξυπηρετεῖ ἀνωτέρους δημογραφικοὺς καὶ πολιτικοὺς σκοπούς. Πλὴν τῆς οἰκογενείας, καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλεια καὶ ἡ ἀσφάλεια κατὰ τῆς ἀνεργίας ἔχει ὀργανωθῆ ἔν Γερμανίᾳ καὶ εἰς πλείστας ἄλλας χώρας συγκεντρωτικῶς. Μία ὅθεν σκόπιμος ἀποκέντρωσις καὶ διάρθρωσις κατὰ ὁμάδας, μὲ βάσιν τὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν μελῶν ἐκάστης, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνισχύσῃ οὐσιωδῶς τὴν ἐννοίαν τῆς ὁμαδικῆς ὀργανώσεως. Θὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ μίαν ὀργανικὴν σύμπτωσιν τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν εὐθυνῶν, σύμπτωσιν, ἥτις σήμερον ἔχει χωρισθῆ, πρὸς μεγίστην τῆς ὀλότητος βλάβην. Μία τοιαύτη ἐνίσχυσις τῆς ἰδέας τῆς ἀτομικῆς εὐθύνης θὰ ἠδύνατο ἐπιπροσθέτως νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν ἡμερομισθίων. Διότι δὲν θὰ εἶναι πλέον δυνατόν ὥστε οἱ κλάδοι ἢ αἱ ἐνώσεις τῆς Οἰκονομίας νὰ συμφωνοῦν μὲν μεταξὺ αὐτῶν τὸ ὕψος τῶν ἡμερομισθίων, νὰ ἐγκαταλείπουν δὲ ἀμέριμνοι εἰς τὴν φροντίδα τῆς ὀλότητος τοὺς ἀνέργους, τοὺς ὁποίους ἐν τῇ πράξει αὐτοὶ δημιουργοῦν διὰ τῶν τοιούτων μονομερῶν καθορισμῶν τῶν ἡμερομισθίων. Πλὴν ὅμως τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων, καὶ αἱ ἐπιχειρηματικαὶ ὁμάδες θὰ ἠδύνατο

νὰ πεισθοῦν νὰ συνεισφέρουν εἰς τὸν διαφορισμὸν τῶν ἡμερομισθίων, ἐκεῖ ὅπου τοπικαὶ ἢ ἄλλαι ἐξαιρετικαὶ συνθήκαι ἐπιβάλλουσι τοῦτο. Δι' ὅλων τούτων τῶν μέσων θὰ ἠδύνατο ἡ ὑψωσις ἢ ἡ ἐλάττωσις τῶν ἡμερομισθίων νὰ καταστῇ ἐλαστικωτέρα.

Εἰς τὴν ἀμέσως ἀνωτέραν, τὴν μ ἔ σ η ν βαθμίδα τῆς ἀποκεντρωτικῆς ὀργανώσεως, ἀνήκουν καὶ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἐργατῶν, ἔχοντες καὶ ἤδη τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν εἰς τὰ ἔμπορ. ἐπιμελητήρια, τὰς γεωργικὰς, ἐργατικὰς κλπ. Ὀργανώσεις. Ἡ τοιαύτη παραδοχὴ τῶν ἐργατικῶν ἐκπροσώπων δύναται νὰ ὠφελήσῃ πολὺ τὰς ἐνώσεις ἐργασίας ἀπὸ κοινωνικοπολιτικῆς ἀπόψεως. Οὔτε δὲ καὶ προώρισται νὰ παρακωλύσῃ οὐδαμῶς τὴν ἐπιχειρηματικὴν δρᾶσιν καὶ εὐθύνην κατὰ τὸν διακανονισμὸν τεχνικῶν ζητημάτων. Ἀποκλειομένης δὲ ἐπιμελῶς τῆς κρατικοποιήσεως τῶν ἐν λόγῳ ἐπαγγελματικῶν ὁμάδων, θὰ αὐξηθῇ ἡ συναίσθησις τῆς εὐθύνης διὰ τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων ἐργοδοτῶν καὶ ἐργατῶν τῆς σχετικῆς περιφερείας.

Εἰς τὴν κ ο ρ υ φ ἦ ν τῆς οἰκονομικῆς πυραμίδος, τέλος, ἡ κ ρ α τ ι κ ο—σωματειακὴ μορφή καθίσταται ἐλάχιστα ἐπικίνδυνος. Τοῦτο δέ, διότι εἰς τὴν βαθμίδα ταύτην ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μετώπου τῆς καθημερινῆς οἰκονομικῆς διαπάλης εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε ἡ οἰκονομικὴ διεύθυνσις μεταβάλλεται πλέον εἰς διοικήσιν ἀφηρημένης μορφῆς.

Μία σκόπιμος καὶ μεμετρημένη ἐκμετάλλευσις τῆς σωματειακῆς ἐννοίας διὰ καταλλήλου κοινωνικῆς πολιτικῆς, οἷαν ἀνωτέρω διεγράψαμεν, θὰ ἔχῃ τοῦτο τὸ μέγιστον πλεονέκτημα: νὰ ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον τῆς οἰκονομικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς ἀπολιθώσεως, κίνδυνον ὁ ὅποιος ὑφίσταται ἄμεσος ἀπὸ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Οἰκονομίας κατὰ μέθοδον κ ρ α τ ι κ ο π ο ι ἦ σ ε ω ς τῶν ὀργανώσεων, ὁποῖαν τὴν θέλει ἡ «Δημοκρατικὴ Οἰκονομία». Ἀντιθέτως δέ, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προαγάγῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὴν ἐλαστικότητα τῆς σημερινῆς Οἰκονομίας καὶ νὰ προωθήσῃ τὴν παραγωγὴν.

Κατόπιν τούτων, διερωτώμενοι, ποῖα διδάγματα ἀπεκόμισεν ὁ κεφαλαιοκρατισμὸς ἐκ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως, εὐρίσκομεν ὡς τοιαῦτα δύο σειρὰς αἰτημάτων ἀποβλεπόντων ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν οἰκονομικὴν σκοπιμότητα:

Πρῶτον, τὴν ταχίστην ἐπάνοδον εἰς ἐλευθέρως, ἀδεσμεύτους καὶ φυσικὰς συνθήκας τῶν διεθνῶν ἀνταλλαγῶν, βαθμιαίαν κατάργησιν τῶν δασμολογικῶν καὶ λοιπῶν μορφῶν ἀνταλλαγῆς προϊόντων καὶ ἐλέγχου συν)ματος, τῶν μεταναστευτικῶν περιορισμῶν καὶ τῆς ἐπιδιώξεως οἰκονομικῆς αὐταρκειᾶς ἐν τῷ κόσμῳ. Εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην ἐπιπροσθεῖ βεβαίως ἡ πολιτικὴ σκοπιμότης, ἐν τούτοις δέον

νά κατανοηθῆ, ὅτι ἄνευ συναισθήσεως τῆς ἀμοιβαιότητος οὐδὲν δύναται νά κατορθωθῆ. Οἱ πολιτικοὶ ἡγέται πρέπει νά κατανοήσουν τὰ μειονεκτήματα, τὰ ὅποια ἡ ἐξακολούθησις τοιαύτης διαλυτικῆς πολιτικῆς δύναται, νά ἐπιφέρῃ. Μόλις δὲ ὡς ἡ κρίσις παρακαμφθῆ, πρέπει καὶ τὰ νομισματικὰ συστήματα βαθμηδὸν νά ἐγκαταλείψουν τὴν πιστωτικὴν βάσιν μιᾶς κυκλοφορίας βασιζομένης ἐπὶ κλασματικοῦ μόνον μεταλλικοῦ καλύμματος, βάσιν ἢ ὅποια εἰς κάθε κλονισμόν τῆς διεθνοῦς ἐμπιστοσύνης, ἔφερον ἀμέσως εἰς κίνδυνον τὸ κάλυμμα καὶ κατεβάρθρωνε τὴν διεθνῆ πίστιν. Ἦδη, μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ κανόνος τοῦ κατὰ τὸ 1)3 καλύμματος καὶ ἄλλων παρομοίων κανόνων, ἐπῆλθε μία ἐπικίνδυνος διόγκωσις τῶν κυκλοφοριακῶν μέσων τοῦ κόσμου. Ἡ ἀντίθετος, ἡ ἀντιπληθωρικὴ προσπάθεια καὶ αἱ ἐκ ταύτης κρίσεις εἶναι τόσον συχνοτέρα, ὅσω αἱ ἐνδιαφερόμεναι χωρὶς εἶναι στενῶς συνδεδεμένοι εἰς τὴν διεθνῆ Οἰκονομίαν. Ὁ χρυσὸς ὑπῆρξε τὸ ἔρμα, μὲ τὸ ὅποῖον δύναται ἀκόμη νά ἰσορροπηθῆ ἡ κλονισθεῖσα θέσις τῶν κατ'ἰδίαν οἰκονομικῶν ἐντὸς τῆς διεθνοῦς Οἰκονομίας. Ὁ κρατικὸς καταναγκασμὸς, μὴ δυνάμενος νά ἐξιχθῆ πέραν τῶν χωρικῶν ὁρίων, πρέπει νά περιορισθῆ καὶ ἐντὸς τῶν συνόρων ἀπὸ τοῦ νά ἐπιτάσῃ τὴν παραδοχὴν μὴ ἐπαρκῶς κεκαλυμμένων νομισμάτων διὰ βαθμιαίας αὐξήσεως τοῦ καλύμματος. Αὐτὸ σήμερον ἀποτελεῖ βεβαίως μουσικὴν τοῦ μέλλοντος, οὐδεμία ὅμως ἀμφιβολία ὅτι εἰς τὸ μέλλον αὐτὴ πρέπει νά εἶναι ἡ προσπάθεια.

Εἰς ὅλα λοιπὸν αὐτὰ τὰ σημεῖα χρειαζόμεθα ἐνίσχυσιν τῆς ἀτομικῆς ἐννοίας, ἥτοι ἐνίσχυσιν τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας ἐντὸς ἐκάστης οἰκονομικῆς μονάδος, κατάργησιν δὲ τῶν φραγμῶν, ποὺ ἐμποδίζουν σήμερον τὴν οἰκονομικὴν συνεργασίαν. Παραλλήλως, δὲν δύναται βεβαίως νά παραμεληθῆ τὸ κολλεκτιβιστικὸν στοιχεῖον καὶ τοῦτο ἐκ λόγων κοινωνικῶν, δεδομένου ὅτι ὁ τροχὸς τῆς προόδου δὲν δύναται νά στραφῆ πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ δεσμοὶ ὅμως τοῦ τοιούτου κολλεκτιβισμοῦ, δηλαδὴ Μονοπώλια καὶ κοινωνικοπολιτικαὶ ἐκδηλώσεις, πρέπει νά χαλαρωθοῦν διὰ μιᾶς ὁ ρ γ α ν ι κ ῆ ς δ ι α ρ θ ρ ὡ σ ε ω ς. Ὁ σημερινὸς συγκεντρωτισμὸς πρέπει νά λυθῆ, ἡ σημερινὴ ἐξισωτικὴ προσπάθεια πρέπει νά μεταβληθῆ εἰς διαφορισμόν, ἢ ἀκαμψία εἰς ἐλαστικότητα. Εἰς αὐτὸ δὲ ἔγκειται ἡ δευτέρα σειρά τῶν αἰτημάτων ἐκ τῆς πείρας τῆς κτηθείσης ἐκ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως· εἰς τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο, ὡς εἶδομεν, δύναται νά πρωτοστατήσῃ ἡ σ ω μ α τ ε ι α κ ῆ ἰ δέα.

Μεταρρυθμίσεις τοιαύτης μορφῆς, μὴ λησμονοῦσαι τὴν ἀτομικὴν οὐδὲ τὴν κολλεκτιβιστικὴν ἰδέαν, δύναται νά ἀποτελέσωσιν ὀργανικὴν σύνθεσιν θεραπεύουσαν τὰ ἐκ διαμέτρου ἀντιτιθέμενα συμφέ-

ροντα. Δύνανται νὰ προσεγγίσωσι τὰς χώρας πρὸς μίαν λύσιν προβλήματος πρωταρχικοῦ, πρὸ τοῦ ὁποίου μοιραίως σήμερον εὐρίσκονται, δηλαδή ποίαν σκοπιμωτέραν θέσιν πρέπει νὰ λάβουν εἰς τρόπον ὥστε ἡ οἰκονομική καὶ κοινωνική των πολιτικὴ νὰ συνδυάσῃ τὰς ἀντιτιθεμένας σήμερον ἀτομιστικὰς καὶ κολλεκτιβιστικὰς κατευθύνσεις. Ἡ προσπάθεια αὕτη μοῦ φαίνεται ὅτι δύναται νὰ ἀποτελέσῃ τὴν ἀποστολὴν ἑνὸς νέου, τοῦ ἐθνικοῦ σοσιαλισμοῦ, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐπιτύχῃ αὐτὴν τὴν προσέγγισιν καὶ τὴν σύμπνοιαν ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ ἀδελφωσύνῃ ἐν Γερμανίᾳ.
